

EUGOV

Working paper No. 24/2009

**GOVERNANÇA LOCAL I
SOSTENIBILITAT: REPTES I
OPORTUNITATS**

El municipi de Ripollet cap a la sostenibilitat

Andrea Lanaia, Francesc Morata, Andrea Noferini & Israel Solorio

Institut Universitari d'Estudis Europeus

**Lanaia, Andrea; Morata, Francesc; Noferini, Andrea & Solorio, Israel (2009),
GOVERNANÇA LOCAL I SOSTENIBILITAT: REPTES I OPORTUNITATS
El municipi de Ripollet cap a la sostenibilitat, EUGOV Working Paper, No. 24,
Noviembre 2009, Bellaterra (Barcelona): Institut Universitari d'Estudis Europeus**

GOVERNANÇA LOCAL I SOSTENIBILITAT: REPTES I OPORTUNITATS

El municipi de Ripollet cap a la sostenibilitat

Working paper No. 24

Andrea Lanaia, Francesc Morata, Andrea Noferini & Israel Solorio

Andrea.lanaia@uab.cat; Francesc.morata@uab.cat;
Andrea.noferini@uab.cat; israel.solorio@iuee.eu

Abstract

A partir de la segona meitat de la dècada dels noranta, les ciutats d'Europa s'han compromès amb força a millorar els seus models de desenvolupament a través de l'adopció d'una visió estratègica que, incrementant la participació ciutadana i la cooperació entre els diversos actors, ha permès d'anar posant en pràctica esquemes de gestió econòmica, social i ambiental més sostenibles. A Espanya, Catalunya és una de les Comunitats Autònomes més actives en temes de desenvolupament local sostenible. El present treball intenta reflexionar sobre el món local i el seu compromís amb la sostenibilitat analitzant els resultats aconseguits. Concretament, el treball és el resultat d'una investigació duta a terme a Ripollet amb un grup significatiu d'empreses ubicades en els polígons industrials del municipi. L'objectiu específic de l'estudi ha estat analitzar les percepcions del món empresarial local sobre alguns punts imprescindibles per a la definició de qualsevol procés compartit de desenvolupament sostenible a escala local.

Universitat Autònoma de Barcelona
Edifici E-1
08193, Bellaterra
Barcelona (Espanya)

Introducció	4
1. Desenvolupament local sostenible a la Unió Europea	6
1.1 Desenvolupament sostenible: un concepte multidimensional	6
1.2 Les ciutats sostenibles en el marc de la UE	7
1.3 Els municipis a la UE i l'estat de la qüestió sobre l'Agenda 21 Local	9
1.4 Reptes i oportunitats d'operar en un context multinivell	11
2. Sostenibilitat i món local a Catalunya	13
2.1 Els governs locals i la sostenibilitat	13
2.2 Els ens locals de Catalunya: una introducció	14
2.3 Sostenibilitat a la Província de Barcelona	16
2.4 Planificació estratègica i participació a la Província de Barcelona: ¿cap a un nou model?	17
3. Medi ambient, empreses i relacions institucionals en la Província de Barcelona: el cas del municipi de Ripollet	20
3.1. El Municipi de Ripollet com a paradigma.	20
3.2 Aspectes metodològics i presentació de la mostra d'empreses	21
3.3 Les empreses seleccionades: ubicació, sector, treballadors i facturats	22
3.4 Territori i empreses	23
3.5 Empreses i administració pública local	25
3.5. Empreses i medi ambient	28
4. Conclusió: El camí cap a la sostenibilitat	33
Referències Bibliogràfiques	37
Annex 1: Anàlisi DAFO	38
Annex 2: Ripollet en el context multinivell	39

Introducció

A partir de la segona meitat de la dècada dels noranta, les ciutats d'Europa s'han compromès amb força a millorar els seus models de desenvolupament a través de l'adopció d'una visió estratègica que, incrementant la participació ciutadana i la cooperació entre els diversos actors, ha permès d'anar posant en pràctica esquemes de gestió econòmica, social i ambiental més sostenibles. En aquest context, la difusió de la planificació estratègica i la implementació de l'Agenda 21 Local (A21L), com a eines imprescindibles per al desenvolupament local, representen dos dels principals resultats aconseguits fins ara. No obstant, tot i que ja són molts els municipis que a tota Europa han adoptat plans estratègics i plans d'acció mediambientals, queda encara molt de camí per recórrer.

A Espanya, Catalunya és una de les Comunitats Autònomes més actives en temes de desenvolupament local sostenible. Els actors públics catalans compten amb una certa experiència en temes de planificació per al desenvolupament i integració dels aspectes mediambientals en la resta de polítiques públiques. Tot i l'èxit conegut per l'A21L, a Catalunya, com en la majoria d'altres països, es troba encara a faltar un compromís polític clar per part de les administracions locals en la realització d'estratègies de desenvolupament integrades i sostenibles. A més, la sectorialització de les polítiques públiques segueix essent una pràctica encara difícil d'eradicar. La coordinació entre les àrees de l'administració pública local és escassa i, sovint, les d'economia i de medi ambient vigilen gelosament les seves respectives estratègies i competències. En el cas dels municipis més petits, la tradicional falta de recursos humans i financers i unes capacitats administratives limitades dificulten el procés d'implementació de les estratègies de sostenibilitat. Finalment, la coordinació amb les polítiques tradicionals de desenvolupament local i de foment de l'ocupació es presenta, de vegades, més difícil que el que la firma dels documents estratègics pugui fer creure.

Partint des d'aquest escenari, el present treball intenta reflexionar sobre el món local i el seu compromís amb la sostenibilitat analitzant els resultats aconseguits. Concretament, el treball és el resultat d'una investigació duta a terme a Ripollet amb un grup significatiu d'empreses ubicades en els polígons industrials del municipi. L'objectiu específic de l'estudi ha estat analitzar les percepcions del món empresarial local sobre

alguns punts imprescindibles per a la definició de qualsevol procés compartit de desenvolupament sostenible a escala local.

El treball es divideix de la següent manera. El primer paràgraf presenta l'estat de la qüestió a la Unió Europea (UE), en particular pel que fa a la inclusió del principi de desenvolupament sostenible en el context comunitari i local i analitza les accions i les polítiques portades a terme en el marc europeu de les *ciutats sostenibles*. El segon enfoca la realitat local catalana i, en particular, la Província de Barcelona, amb l'objectiu de reconstruir el marc institucional i normatiu de la sostenibilitat a nivell local i regional. El tercer capítol s'ocupa de la realitat local de Ripollet com un exemple representatiu dels municipis de petites dimensions ubicats en la Província de Barcelona. Després d'haver evidenciat les fortaleeses i les debilitats del municipi, es presenten els resultats del treball de camp desenvolupat amb les empreses locals amb l'objectiu de conèixer les seves percepcions en relació amb la sostenibilitat i amb el paper de l'ajuntament a l'hora de recolzar-la. Per últim, es destaquen els lligams entre la realitat local d'un petit municipi amb greus problemes econòmics i debilitats institucionals amb les iniciatives i les oportunitats que, en el marc del desenvolupament sostenible, es duen a terme en contextos polítics i institucionals més amplis.

1. Desenvolupament local sostenible a la Unió Europea

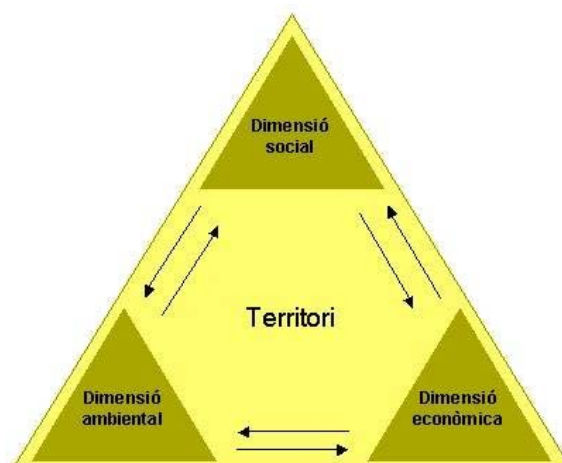
1.1 Desenvolupament sostenible: un concepte multidimensional

Avui hi ha un consens general, tant a nivell científic com polític, en considerar que les actuals tendències del sistema socioeconòmic global són insostenibles. En aquest marc, el concepte de desenvolupament sostenible¹ s'ha convertit en una noció àmpliament acceptada que domina ja des de fa temps les actuacions públiques (Connelly, 2007). Definir el desenvolupament sostenible des d'una perspectiva més teòrica és una tasca molt complicada i sempre arbitrària. La literatura sobre el tema és molt extensa (Elliot, 2004; Cooper & Vargas, 2004; Connelly, 2007) i ofereix diferents definicions que no sempre coincideixen entre elles. Sintetitzant, el desenvolupament sostenible es caracteritza per basar-se en quatre conceptes auxiliars:

1. les necessitats bàsiques de les poblacions;
2. els límits dels nostres ecosistemes naturals;
3. la preservació del medi ambient per a les generacions futures;
4. l'interès comú de tots els pobles del planeta i el seu compromís.

Una altra forma d'expressar la idea de sostenibilitat és deixar ben clar que el concepte de desenvolupament sostenible és multidimensional i no només engloba objectius mediambientals, sinó que també econòmics i socials. (*Figura 1*).

Figura 1 – Concepte de desenvolupament sostenible

¹ L'Informe *El nostre futur comú* va aconseguir situar en el lèxic global el desenvolupament sostenible, definit comunament com aquell que "satisfà les necessitats actuals sense posar en perill la capacitat de les generacions futures de satisfer les seves pròpies necessitats" (Comissió Brundtland, 1987).

Des del punt de vista de la seva traducció operativa, la sostenibilitat ha estat objecte d'una intensa activitat normativa a tots nivells. A principis de la dècada dels noranta, la Conferència de Rio de Janeiro sobre Medi Ambient i Desenvolupament va aprovar alguns documents clau com la *Declaració de Rio*² i l'*Agenda 21*, a més de dues convencions negociades per separat: la *Convenció Marc de Nacions Unides sobre Canvi Climàtic* i el *Conveni sobre Biodiversitat*. L'*Agenda 21* va constituir el punt de partida per la definició de nous instruments d'intervenció com, per exemple, el *Pla d'Acció* que els Estats han de dur a terme per transformar l'actual model de desenvolupament.

A nivell local es va convidar les comunitats locals a involucrar els seus habitants en els processos de presa de decisions i a pensar de forma estratègica tenint en compte la transversalitat dels temes ambientals amb l'ambició d'integrar societat, medi ambient i economia en una única visió. Són dos els pilars fonamentals d'aquest procés, englobats dins del concepte de la sostenibilitat. D'una banda, els nous principis de gestió ambiental: la prevenció, la precaució, el principi de qui contamina paga i la cooperació; de l'altra, el desenvolupament de models més democràtics i eficaços per a la presa de decisions, mitjançant la inclusió dels següents principis: participació i subsidiarietat, responsabilitat, transparència, participació ciutadana. Tots dos pilars acostumen a concretar-se en un procés de planificació estratègica amb caràcter operatiu. Des de llavors, el desenvolupament sostenible ha guanyat un notable terreny a nivell internacional, nacional i subnacional, essent el local un dels més importants (Bulkeley & Betsill, 2005: 42).

1.2 Les ciutats sostenibles en el marc de la UE

La UE és un dels actors institucionals que més activament promou el desenvolupament sostenible, incorporant oficialment la idea que “les necessitats de l'actual generació haurien de satisfer-se sense comprometre la possibilitat que les futures generacions satisfacin les seves pròpies necessitats” (Comissió Brundtland, 1987). L'any 2001, el Consell Europeu de Göteborg va adoptar la *primera Estratègia de la UE per al*

² La *Declaració de Rio* –amb els seus 27 principis anomenats Drets de la Terra– planteja de forma clara que el dret al desenvolupament ha d'exercir-se de forma que respongui equitativament a les necessitats de desenvolupament i mediambientals de les generacions presents i futures i que, amb l'objectiu d'aconseguir el desenvolupament sostenible, la protecció del medi ambient haurà de constituir part integrant del procés de desenvolupament i no podrà considerar-se de forma aïllada.

*Desenvolupament Sostenible*³, en la que es remarcaven els quatre pilars de la sostenibilitat (econòmic, social, mediambiental i internacional). Cinc anys després, el 2006, el Consell va aprovar la renovada *Estratègia Europea per al Desenvolupament Sostenible*, en què es reafirma el compromís dels països membres amb un enfocament nou i més eficaç en algunes àrees concretes com el canvi climàtic i l'energia neta, els transports sostenibles, el consum i la producció sostenible, la conservació i la gestió dels recursos naturals, la salut pública i la inclusió social, demogràfica i els fluxos migratoris⁴.

Pel que fa al món local, la Comissió ha remarcat que les zones urbanes compleixen un important paper en l'assoliment dels objectius de l'Estratègia de la UE per al desenvolupament sostenible (Comissió, 2006). De fet, en consonància amb el *Sisè Programa d'Acció Comunitària en matèria de Medi Ambient*, la Comissió va a elaborar també l'*Estratègia Temàtica per al Medi Ambient Urbà de la Unió Europea*, l'objectiu de la qual és “contribuir a una millor aplicació de l'actual política i legislació mediambiental de la UE a nivell local prestant ajuda i animant a les autoritats locals a adoptar un enfocament més integrat de la gestió urbana”. A la UE, això té encara més sentit atès que quatre de cada cinc ciutadans europeus viuen en centres urbans⁵.

Històricament, és a partir de l'any 1994 quan es va celebrar a la ciutat danesa d'Aalborg la “Conferència Europea de Ciutats i Pobles Sostenibles”⁶ que aprovà l'anomenada Carta d'Aalborg, el document fundacional de l'A21L. Amb ella, els governs locals es comprometen –entre altres coses- a formular, implementar i avaluar esquemes de gestió enfocats a millorar la sostenibilitat urbana i a incrementar la participació ciutadana i la cooperació amb totes les esferes de govern en els seus esforços de convertir-se més sostenibles. El juny de 2004, la *Conferència d'Aalborg +10* va fer balanç de la primera dècada d'aplicació de l'A21L a Europa i va aprovar un nou document, *Construint el futur*, que pretenia marcar el futur de la gestió pública de la sostenibilitat en els propers

³ A més, es va fer amb la clara advertència que les “conseqüències econòmiques, socials i mediambientals de totes les polítiques han d'examinar-se de forma coordinada i s'han de tenir en compte en el moment de la seva elaboració i adopció” (Comissió, 2001).

⁴ La UE, a partir de la seva Estratègia per al Desenvolupament Sostenible, recolza l'acció de les ciutats sostenibles a partir de tres eixos principals: la Política de Cohesió, el programa LIFE +, i la Política d'Investigació i Desenvolupament Europea.

⁵ Els centres urbans són una font primordial de contaminació ja que consumeixen grans quantitats de materials no renovables, deixant una petjada ecològica significant i requerint grans àrees de terres per proveir aliments, energia, i aigua als seus ciutadans (Evans et al., 2005:1).

⁶ Històricament, la construcció política de les ciutats sostenibles va començar a principis dels anys setanta sota els auspicis de les Nacions Unides i continua actualment amb la implementació de l'A21L. És sobretot a principis dels anys noranta quan les ciutats assumeixen un paper actiu per a la promoció de la sostenibilitat a escala local.

anys. Finalment, cal destacar que l'acceptació del paradigma de la sostenibilitat ha contribuït a la creació, proliferació i enfortiment de xarxes de ciutats i governs locals que treballen a favor del desenvolupament sostenible com l'*Associació de Ciutats i Regions pel reciclatge*, l'*Aliança del Clima*, el *Consell Europeu de Municipis i Regions*, *Energie-Cités*, *Eurocities*, entre d'altres.

1.3 Els municipis a la UE i l'estat de la qüestió sobre l'Agenda 21 Local

Els ens locals europeus han proporcionat una primera resposta massiva als compromisos de la sostenibilitat. En termes comparatius, a més, val la pena recordar que Europa és el continent líder en la implementació de l'A21L. A la UE, al principi del nou mil·lenni prop de 2.300 municipis havien firmat la carta d'Aalborg i havien posat en marxa alguna de les fases del procés de l'A21L⁷. Part de l'èxit de la iniciativa es deu al lideratge assumit per l'ICLEI (*The International Council for Local Environment*) que ha recolzat i promogut el procés a nivell europeu mitjançant la creació de la *Xarxa Europea de Ciutats i Pobles Sostenibles*⁸.

No cal dir-ho, la UE es distingeix per la seva heterogeneïtat tant a nivell dels Estats membres com dels governs locals⁹. Els més de 92.000 ens locals que hi ha a la UE han proporcionat respostes molt diferenciades quant a organització, característiques, competències i sistemes de finançament. Els estudis empírics en matèria d'implementació de l'A21L a la UE ens mostren una varietat de resultats amb la presència d'escenaris que han seguit velocitats i metodologies molt diferents. Davant d'un primer grup de països pioners (Suècia, Regne Unit, Holanda, Dinamarca, Noruega,

⁷ D'aquests 2.277 municipis, gairebé el 80% està format per municipis espanyols i italians, si bé cal tenir en compte que ambdós països sumen prop de 17.000 municipis. Font: ICLEI (*The International Council for Local Environment*) 2002

⁸ La DIBA va ser un dels primers ens locals en adoptar a la dècada dels anys 90 la proposta de la Cimera de Rio relativa a l'elaboració de l'A21L. Des del 1993 fins avui, aquest procés s'ha estat desenvolupant en tots els municipis de la Província de Barcelona, encara que no hagi finalitzat en cada un d'ells. Aquest programa ha rebut el suport de la UE, la Campanya Europea de Ciutats Sostenibles i el IV Congrés Nacional de Medi Ambient (Espanya, 1998). Concretament, el procés ha consistit, a més del desenvolupament documental de les A21, en l'elaboració d'un Sistema Municipal d'Indicadors de Sostenibilitat com a eina metodològica per realitzar les A21, la creació de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat, i el subministrament de formació i de serveis d'experts. Avui dia, un total del 90% de la població i un 35% del territori de la Província de Barcelona s'han sumat a aquest procés col·lectiu. L'activisme de la DIBA ha contribuït fortament a la difusió de les metodologies de les A21L entre els seus participants i, en general, a la consolidació de la idea de sostenibilitat entre els municipis europeus i espanyols.

⁹ Considerant, a més, la dimensió mitjana dels governs locals, aquestes diferències es noten encara amb més intensitat. Davant d'una mitjana europea (UE-25) de 4.074 habitants per municipi, en els països nòrdics trobem municipis molt més poblats des dels 30.830 habitants de Suècia fins als 11.673 de Finlàndia.

Finlàndia i, amb algun retard, Alemanya i Àustria) que han manifestat un compromís ràpid i estable amb l'A21L, trobem un ampli grup de països - Itàlia, Portugal, Espanya, França i Irlanda- on l'interès per l'A21L data de finals dels anys noranta. L'any 2005, per exemple, als països escandinaus i a Anglaterra més d'un 65% d'autoritats locals havien iniciat processos d'A21L. A Holanda, Alemanya, Àustria, Luxemburg, Itàlia i Espanya, entre el 11% i el 65% dels ens locals es trobava en alguna fase del procés d'A21L (ARE, 2005).

Respecte als processos d'implementació de l'A21L, es poden identificar almenys tres tipus de processos (Echebarria, Barrutia i Aguado, 2007): *aïllats*, *recolzats* i *connectats*. En el primer cas, la implementació de l'A21L ha estat fruit d'una acció autònoma dels governs locals; en el segon, hi ha hagut el suport d'una o més institucions supramunicipals o d'altres actors; finalment, un procés *connectat* implica la creació d'una xarxa política específica per a la implementació de l'A21L. Tradicionalment, els factors que poden explicar la presència de processos diversos d'implementació de l'A21L es deuen a la ja mencionada heterogeneïtat del món local¹⁰ a escala europea.

A més de quinze anys del seu origen, el procés de l'A21L a la UE ha representat un important esforç col·lectiu per concretar d'alguna manera els camins cap a la sostenibilitat a nivell local. Quines són les lliçons que es poden aprendre d'aquest projecte? En primer lloc, la sensació és que la primera onada d'adhesions va ser fruit d'una entusiasta - i encara poc conscient - acceptació dels nous patrons de sostenibilitat. En segon lloc, molts estudis indiquen que els municipis de petita dimensió, poc oberts cap a l'exterior i mancats de contactes institucionals (com les xarxes de suport a nivell supramunicipal) tenen menys probabilitats de desenvolupar processos d'implementació de l'A21L. Finalment, l'A21L sol reflectir sobretot l'eix mediambiental i, per això, la responsabilitat recau sovint en l'àrea de medi ambient dels governs locals. De fet, molts estudis suggereixen la necessitat de reorientar les polítiques de sostenibilitat cap a un nivell encara més integrat que inclogui les tres dimensions del desenvolupament sostenible (Echebarria, Barrutia i Aguado, 2007).

¹⁰ La dimensió del municipi, la cultura política del país o de la regió en qüestió, el grau d'autonomia dels governs locals, la presència o no d'institucions supranacionals eficients i capacitades, els nivells de capital social i el compromís de la ciutadania cap a la sostenibilitat solen ser les principals variables explicatives en aquests casos.

1.4 Reptes i oportunitats d'operar en un context multinivell

A Europa hi ha un ampli consens sobre el paper clau que juguen els governs locals i la societat civil en l'aproximació al desenvolupament sostenible. En el marc dels complexos fenòmens contemporanis, els governs locals han hagut de respondre a nombrosos reptes que, d'una banda, han ampliat notablement el seu radi d'acció, i de l'altra, han incrementat les pressions sobre les seves limitades capacitats d'acció. En conseqüència, els municipis no només han hagut d'assumir noves responsabilitats, sinó també reconfigurar el seu posicionament com a actors clau per a promoure el benestar de la ciutadania.

Històricament, en el context comunitari el primer suport institucional rellevant per al món local va venir de la Comissió Europea, la qual, des del 1988, ha actuat com a defensora del paper dels actors locals a la UE. De fet, el *principi de subsidiarietat*, adoptat oficialment pel dret comunitari l'any 1992, reconeix que les decisions s'han de prendre pel nivell polític més pròxim possible als ciutadans, en consideració de les característiques intrínseques de cada política pública. La idea és que el que pot fer l'administració més propera al ciutadà no ho faci una altra administració, la qual cosa té una evident repercussió sobre el paper del món local en la provisió de serveis públics i de la responsabilitat que se'n desprèn.

Evidentment, cap nivell de govern és, en la majoria dels casos, capaç d'acomplir eficaçment les seves funcions sense el suport dels altres nivells territorials, tant que es trobin a dalt o a baix de l'escala territorial. La necessitat d'instaurar i institucionalitzar vincles de col·laboració entre les autoritats administratives i polítiques situades a nivells territorials diferents es va fer patent en la implementació de la política de cohesió europea. En la seva reforma de 1998, es va finalment introduir el *principi de partenariat*¹¹ amb la clara voluntat de promoure la coordinació vertical i, després, horitzontal entre els diferents actors de les polítiques locals.

En aquest sentit, cal remarcar els efectes als quals els nous principis organitzadors de les xarxes institucionals de polítiques públiques europees i la seva progressiva obertura cap a la societat civil van sotmetre l'estructura tradicional del poder públic centrada en l'estament estatal. Segons l'enfocament de la 'governança multinivell', l'autoritat i el 'monopoli' de les decisions dels estats estan sotmesos a una doble pressió, “des de

¹¹ Una progressiva expansió del principi de partenariat, en el temps, pot ser empíricament observada, des de l'estret partenariat de la Comissió i els Estats Membres, a un partenariat tri-nodal inclosa la Comissió, el Estats membres i la regió.

baix, a través de la “[...] mobilització institucional [dels actors territorials] i, des de dalt, a través de programes i activitats encaminades a estimular les regions i ciutats com a actors polítics i econòmics de la integració europea” (Morata, 2004). Per a les ciutats, aquesta perspectiva multinivell pot representar un marc rellevant d’acció, en el qual es poden aprofitar les oportunitats que emergeixen en la interpretació i la implementació de la sostenibilitat urbana a través d’un ampli espectre d’escales i esferes de governança (Bulkeley i Betsill, 2005).

Finalment, respecte als aspectes bàsics del desenvolupament urbà sostenible a Europa, cal tenir en compte els tres principis fonamentals: la integració de les polítiques, la cooperació i l’associació entre els diferents actors (Evans et al., 2006) i la planificació estratègica com a eina transversal i instrumental. La primera es refereix tant al caràcter horitzontal com al vertical dels processos polítics. En aquest context, la integració horitzontal és necessària per aconseguir les sinergies entre les dimensions social, ambiental, sanitària i econòmica de la sostenibilitat. Per la seva banda, la integració vertical requereix una major i millor coordinació entre els diferents nivells administratius dins de la UE. La segona categoria se centra en la relació entre l’administració local i els seus ciutadans i inclou la participació i les consultes públiques, així com mecanismes innovadors d’educació i sensibilització. Finalment, l’emmarcament de la cooperació i l’associació entre diferents nivells de govern, organitzacions i interessos dins d’un procés de planificació estratègica i coherent, amb la clara indicació dels instruments i de les polítiques necessàries per l’aconseguint dels objectius fixats, són parts essencials del progrés cap a la sostenibilitat.

2. Sostenibilitat i món local a Catalunya

2.1 Els governs locals i la sostenibilitat

Històricament, és només a partir de la transferència de les competències¹² de l'Estat a les CC.AA. i la posterior entrada d'Espanya a Europa quan la política mediambiental comença a ser motiu de preocupació per als governs autonòmics i locals. L'entrada d'Espanya a la UE, el 1986, va representar un veritable punt d'inflexió en matèria de polítiques mediambientals. Durant els anys noranta es va produir un cert activisme normatiu per part del legislador estatal gràcies a les pressions europees en tema d'adaptació d'estàndards ambientals comunitaris. Tot i això, es va tractar gairebé sempre de polítiques específiques (en l'àmbit de la protecció atmosfèrica, del sanejament de les aigües, de la gestió dels residus, etc.) dedicades més a intervenir sectorialment que a dissenyar polítiques públiques integrades i transversals. En la majoria dels casos, l'enfocament ha estat de tipus regulatiu amb l'establiment de límits i controls sobre les activitats de producció i consum i la creació de noves agències de regulació (Font i Morata, 1998). En alguns sectors, el resultat ha estat la formació de xarxes d'actors impermeables i reduïdes en les quals les administracions públiques – amb certa inexperiència al principi davant les noves tasques – han estat fàcilment capturades per coalicions industrials (Subirats i Gomà, 1998).

Des d'una perspectiva estrictament normativa, les competències ambientals locals estan determinades per la *Ley 7/1985, de 2 de abril, Reguladora de las Bases del Régimen Local* (LRBRL) i no per la Constitució. L'article 26.1 de la LRBRL indica la llista de serveis mínims de caràcter obligatori que es pretén que cada municipi, de forma autònoma o associada, ha de prestar als seus ciutadans. La protecció mediambiental (art. 26.1, d) té un caràcter obligatori només pels municipis amb una població de més de 50.000 habitants. Un dels principals objectius de la norma és convidar els municipis cap a solucions de tipus associatius a través de consorcis o mancomunitats per qüestions

¹² Segons la Constitució Espanyola, l'Estat té competència exclusiva sobre '*la legislación básica sobre la protección del medio ambiente, sin perjuicio de las facultades de las Comunidades Autónomas de establecer normas adicionales de protección*' (art. 149.1.23) i les CC.AA. poden assumir competències en la '*gestión en materia de protección del medio ambiente*' (art. 148.1.9). En la Ley Orgánica de transferència de competencias a las CC.AA. (Ley 9/1992, art.3, c) reconeix així a les CC.AA. la competència per el '*desarrollo legislativo*' en matèria de les '*Normes adicionales de protección del medio ambiente*' (...) '*en el marco de la legislación básica del Estado y, es su caso, en los términos que la misma establezca*'. Es tracta doncs, d'un sistema de competències compartides força complex i conflictiu, en el qual és difícil distingir aquelles normes que desenvolupen la legislació estatal i aquelles que estableixen normes de protecció addicional.

evidents d'economies d'escala en la provisió dels serveis públics locals¹³.

De tota manera, no és fins la segona meitat dels anys noranta quan els ens locals espanyols comencen a aparèixer com a subjectes actius de les polítiques ambientals locals en el marc de la sostenibilitat. La firma de la Carta d'Aalborg, el 1994, va representar sens dubte l'inici del procés de la *localització* de les estratègies per a la sostenibilitat, reconeixent la rellevància dels contextos locals per a la millora de les condicions de vida dels ciutadans.

Com ja s'ha dit, Espanya –junt amb Itàlia– és l'Estat membre amb el major nombre d'ens locals que han començat algun procés d'implementació d'A21L. Tot i això, la implementació de l'A21L no ha estat un procés automàtic ni lineal. Entre les deficiències detectades destaquen – a Espanya com a Europa – l'escassa consideració dels aspectes econòmics i socials, la falta d'implicació dels diferents departaments de l'administració municipal i de lideratge polític d'alt nivell i, per últim, la poca integració d'actors públics i privats amb capacitat de lideratge. Encara l'any 1999 més de dos terços dels grans municipis espanyols ignoraven aquesta iniciativa. Al mateix temps, els principals elements positius han estat els diagnòstics i els indicadors ambientals, els enfocaments participatius i el procés de millora i aprenentatge continuats.

2.2. Els ens locals de Catalunya

Traduir el concepte de sostenibilitat a la pràctica és una tasca sempre difícil; encara més quan ens referim al context local. Aquí, l'elevat nombre d'entitats locals presents alimenta una complexa fragmentació administrativa i institucional que no facilita la definició de la dimensió òptima per a les polítiques de sostenibilitat local. De vegades, el terme municipal és massa reduït per a la provisió de polítiques integrades; d'altres vegades, en canvi, comunitats de ciutadans molt properes territorialment poden

¹³ Cal recordar que l'any 2006 fou aprovada l'*Estrategia Española de Medio Ambiente Urbano* (Ministerio de Medio Ambiente, 2006) que, en conjunció amb el seu document programàtic, el *Libro Verde sobre el Medio Ambiente Urbano* (Ministerio de Medio Ambiente, 2007), estableix el marc estratègic d'actuació per a conduir les realitats urbanes de la Península cap a la preservació i la potenciació de les característiques del model anomenat 'ciutat mediterrània': compacta, complexa, eficient i socialment estable. En particular, pel que fa als criteris de gestió urbana enfocats al desenvolupament sostenible, s'assenyalen quatre línies d'acció: (a) la incorporació de valors i criteris socials i mediambientals en el procés de presa de decisions; (b) l'anàlisi de les tendències de l'entorn; (c) l'elaboració d'escenaris de futur per anticipar riscos i oportunitats; i, finalment, (d) la definició d'objectius estratègics. A nivell nacional, la Red de Redes de Desarrollo Local Sostenible (integrada a Catalunya per la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat) es va encarregar de l'adaptació estatal de l'*Estratègia Temàtica Europea de Medi Ambient Urbà*

presentar preferències molt diferents, frustrant qualsevol procés associatiu impulsat pels seus representants polítics.

L'administració local a Catalunya és un univers de gairebé 2200 ens amb personalitat jurídica pròpia que, a més dels 946 ajuntaments catalans¹⁴, inclou els òrgans descentralitzats dels propis ajuntaments (patronats, instituts, societats públiques), les entitats supramunicipals de caràcter territorial (diputacions i consells comarcals), els consorcis, la unió de diferents ajuntaments per a la gestió de serveis específics (mancomunitats i comunitat de municipis) i les entitats metropolitanes de Barcelona. En total, un ens local cada 3.200 ciutadans. Una de les característiques més importants per les seves implicacions a nivell d'organització territorial és el pes relatiu que la ciutat de Barcelona i el territori que l'envolta tenen en el conjunt de Catalunya. El territori de la Diputació de Barcelona representa amb prou feines el 24% de la superfície total de Catalunya i més del 74% de la seva població (5.309.404 habitants sobre un total de 7.134.697).

Tot i això, els últims anys, el mapa local català s'ha modificat profundament per tal d'oferir als actors locals respostes per fer front als nous reptes. A partir dels inicis del 2000, per exemple, els nous principis bàsics que regulen les administracions locals a la UE s'han introduït en el model d'organització territorial a Catalunya. Al costat dels principis de subsidiarietat i de partenariat, les administracions públiques locals han acceptat algunes normes complementàries, com ara els principis de simplificació de les instàncies administratives, d'eficiència de la gestió pública i de transparència i visibilitat. En segon lloc, els actors públics locals han començat a buscar solucions associatives autònomes a través de fórmules institucionals i organitzatives que han fet més complex i segmentat el context local. Aquesta fragmentació, juntament amb la duplictat d'estructures de suport, ha comportat, en alguns casos, una dilució de les responsabilitats públiques i una incoherència de les polítiques públiques locals.

En aquest sentit, alguns d'aquests principis i de les noves solucions organitzatives i institucionals que se'n desprenen podrien entrar en conflicte amb el model local institucional català i requerir un llarg temps d'adaptació. És possible la subsidiarietat, per exemple, amb una estructura on el 81% dels ajuntaments tenen menys de 5.000 habitants? En consideració d'això, i partint de la constatació d'uns escenaris més complicats i complexos en els propers anys (estancament del sector de la construcció,

¹⁴ Municat, 2006.

crisi financera, disminució dels Fons Europeus), cal suposar que la recerca d'estratègies sostenibles no serà gens fàcil. En primer lloc, la millora de la gestió local hauria de tenir en compte la reducció del nombre d'ens i una cooperació i coordinació més efectives dels diversos ens existents. Atès que sembla difícil, a curt termini, reduir el mapa municipal dels 946 municipis, un exercici de racionalitat organitzativa podria ser un primer pas positiu. En segon lloc, fins que el legislador no afini la definició de competències i el finançament, la creació de noves estructures supramunicipals és una arma de doble tall. L'experiència ens diu que són molt fàcils de crear i molt difícils de suprimir.

2.3 Sostenibilitat a la Província de Barcelona

La Diputació de Barcelona (DIBA), formada per 311 municipis, és l'òrgan de govern supramunicipal més antic. El seu paper és donar suport a les polítiques públiques dels municipis membres a través del treball en xarxa, la cooperació i la coordinació. Aquesta funció troba una aplicació concreta en el *Pla de Concertació de la Xarxa Barcelona de Municipis de Qualitat* (XBMQ), que agrupa la DIBA (en qualitat d'impulsora) i els municipis de la província, així com altres ens locals territorials (comarques, entitat metropolitana), agrupacions d'ens locals (mancomunitats, consorcis, etc.) i ens locals dependents (organismes autònoms locals, entitats públiques empresarials locals, etc.) que vulguin adherir-se al seu protocol general.

La DIBA està clarament vinculada a les polítiques locals de sostenibilitat i desenvolupament. Pel que fa a sostenibilitat i medi ambient, segons el *Pla d'Actuació de l'Àrea de Medi Ambient 2008-2011*, la línia d'actuació estratègica anomenada 'gestió ambiental local' preveu la realització d'"accions d'assessorament tècnic i econòmic als ens locals per a la formulació i la gestió de polítiques municipals destinades a la protecció del medi ambient. Actualment, una de les prioritats consisteix en l'obertura de noves línies de treball per respondre als nous reptes com ara la gestió dels fluxos d'energia (reducció, eficiència i foment de les energies renovables), la mitigació i l'adaptació al canvi climàtic i la gestió de les unitats hidrogràfiques (rius i medi costaner) i, finalment, el reforçament del paper de la *Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat*.

Aquesta última és una associació formada per la DIBA, els municipis i altres entitats supramunicipals que aconsegueix un paper de plataforma de cooperació i intercanvi amb la finalitat d'impulsar polítiques locals encaminades a la sostenibilitat, i en particular la

implementació de les A21L. Actualment hi participen més de 220 entitats locals catalanes que representen al voltant del 80% de la població de Catalunya. La Xarxa es proposa també l'objectiu d'enllaçar l'experiència i els esforços dels municipis catalans amb els que duen a terme xarxes similars a nivell espanyol (per exemple la *Red de Redes*) i europeu. Donen fe d'aquests esforços la introducció a Catalunya del sistema d'indicadors de sostenibilitat local adoptats a través de la *Declaració de Hannover*.

Finalment, la Xarxa i la DIBA estan donant molta rellevància al paper que poden jugar els ens locals a l'hora de mitigar les emissions causants del canvi climàtic. La DIBA va publicar, el març de 2008, un conjunt de cinquanta possibles accions a realitzar, per reduir els Gasos Efecte Hivernacle (GEH) i promou activament el Pacte d'Alcaldes/esses, iniciativa posada en marxa per la Comissió Europea amb la finalitat d'implicar les ciutats i les seves poblacions en el respecte dels compromisos de la UE en matèria de canvi climàtic.

2. 4 Planificació estratègica i participació a la Província de Barcelona: ¿cap a un nou model?

Peró no és només en les polítiques públiques relacionades amb el medi ambient que s'han experimentat canvis considerables en el marc de la sostenibilitat i de la innovació programàtica i institucional a la Província de Barcelona. Aquesta institució va ser pionera en aplicar els principis de la planificació estratègica territorial, ja que el primer antecedent d'aquest tipus d'instrument es va desenvolupar a Barcelona el 1988. La repercussió d'aquest primer Pla va engegar tot un procés d'experiències de desenvolupament local no tan sols a la Província de Barcelona, sinó també a la resta de Catalunya i Espanya¹⁵. Després de gairebé 20 anys de processos de planificació estratègica territorial, no hi ha dubte que a la Província de Barcelona s'ha avançat en el disseny d'estratègies territorials i locals basades en metodologies de concertació i participació, amb un horitzó temporal més ampli i un caràcter proactiu que permet d'anticipar-se els problemes i aprofitar de les oportunitats (Ganau i Mallarch Isern, 2003). Els àmbits territorials abraçats per a la programació han anat des del municipal, al comarcal fins al supramunicipal, i, segons el seu contingut, s'han adreçat tant a les persones, com a l'economia i al territori i, en cada cas, l'estratègia ha anat sempre

¹⁵ Al llarg d'aquests anys, un total de 244 municipis de la Província de Barcelona participen o han participat en alguna experiència de planificació estratègica territorial, ja sigui d'àmbit local o supralocal, és a dir, gairebé el 78% del territori provincial. Des d'aleshores s'han desenvolupat un bon nombre de plans estratègics a Catalunya, sobretot a la majoria de ciutats amb més de 25.000 habitants i a algunes comarques.

l·ligada a projectes concrets. Avui dia, per exemple, la Província de Barcelona compta amb la darrera versió del seu document programàtic plasmada en el Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB) 2006-2010.

Pel que fa al desenvolupament econòmic, juntament als plans estratègics territorials, els anomenats Pactes Territorials han anat assolint molta importància. Bàsicament, es tracta d'acords que sorgeixen de les iniciatives comunitàries de suport a l'ocupació, com de les eines de concertació i cooperació per al desenvolupament econòmic local. El 2004, existien 20 pactes que aglutinaven prop de 300 municipis, és a dir, el 96% de la població de la província. Actualment, les reflexions dels actors, fora i dins de la província, evidencien que estem davant d'un final de cicle de les polítiques de desenvolupament local basades exclusivament en la promoció econòmica i ocupacional. Després de deu anys es considera que els pactes territorials han assolit els seus objectius bàsics, introduint la cultura de la concertació i la planificació de components fonamentals de la nova política econòmica local. Ara, però, es tracta d'espais que s'han tornat rígids, tant pel que fa als agents que hi participen com pel que fa als objectius de la sostenibilitat. Els àmbits actuals són sectorials i massa restringits o desconnectats de polítiques integrades de més impacte en el territori, com ara: l'urbanisme, el turisme, la innovació, la qualitat de l'ocupació i el medi ambient.

D'una altra banda, els processos d'implementació de l'A21L es troben actualment en una certa "pausa de reflexió". Un cop acabada la primera fase de promoció de l'A21L, s'han plantejat dificultats a l'hora d'adaptar el procés a la situació peculiar de cada municipi, en particular als més petits. En els casos de major protagonisme de les administracions supramunicipals en la promoció de la iniciativa, es detecta una certa perversió del procés, pel fet que les propostes venen de dalt sense una implicació de la ciutadania ni dels agents socials i econòmics locals (Brunet Estarellas, Almeida García i Coll López, 2005). Finalment, la pràctica de relegar moltes activitats dels processos d'A21L dins dels departaments de medi ambient dels ajuntaments (o ens supramunicipals) no permet aconseguir la integració i transversalitat suficient que l'A21L requereix.

En definitiva, el nou protagonisme de les xarxes socials i territorials, la proliferació d'actors no institucionals i l'acceptació d'un model integrat de desenvolupament sostenible han evidenciat, no solament que el model tradicional dels pactes territorials ha quedat obsolet, sinó també l'excessiva ambientaltització de l'A21L. El canvi de les polítiques de desenvolupament i la introducció del concepte de sostenibilitat es recolza

en l'autonomia local i fa seus els conceptes de subsidiarietat, localisme i participació. S'estableix la primacia d'un model local en el qual els governs han de potenciar el seu lideratge estratègic en matèria de sostenibilitat i creixement local. De tota manera, en la definició de les polítiques públiques locals, es nota la falta d'un verdader salt qualitatiu que aconsegueixi reunir la vessant mediambiental i el desenvolupament econòmic dins del camí cap a la sostenibilitat.

3. Medi ambient, empreses i relacions institucionals a la Província de Barcelona: el cas del municipi de Ripollet

3.1. El Municipi de Ripollet com a paradigma.

Ripollet és un municipi amb més de 35.000 habitants situat a la comarca del Vallès Occidental; forma part de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) i comparteix moltes de les característiques dels municipis de petita i mitjana dimensió amb història industrial que *transiten* ja cap a la societat de serveis. La seva proximitat a la ciutat de Barcelona i la seva inclusió dins d'una gran àrea metropolitana, juntament amb unes bones connexions per carretera, han propiciat un ràpid creixement tant poblacional com industrial. És un municipi relativament més pobre que la resta dels municipis de l'àrea: la seva renda familiar disponible bruta per càpita representa el 80,3% de la mitjana dels municipis catalans. Dins de l'AMB, només 14 dels 95 municipis considerats en l'estadística tenen una renda per càpita més baixa. El 2007, la població de Ripollet pujava a 35.661 habitants, amb la segona densitat de població (8.293 hab./Km²) més alta de la comarca (Idescat, 2007).

Les dades socioeconòmiques i ocupacionals de la població de Ripollet reproduïen substancialment les de la AMB i de la comarca: assalariats amb grau d'instrucció de secundària, prevalentment empleats en el sector de serveis en empreses de petita dimensió (amb menys de 50 treballadors). El seu teixit empresarial està caracteritzat per la presència de més de 2.000 petites empreses. D'aquestes, 400 operen en el sector industrial i treballen en els nombrosos polígons industrials que existeixen en el territori municipal. Pel que fa a l'extensió del municipi i al nombre d'empreses que hi operen, un excessiu número de polígons, segmentats, de petites dimensions i desproveïts de serveis addicionals, sembla representar més un factor de preocupació que d'avantatge competitiu.

Al llarg dels anys, l'Ajuntament de Ripollet –testimoni d'un cert activisme i d'una certa voluntat política- s'ha mogut en la direcció de la sostenibilitat. En particular, l'any 2003 l'Ajuntament va adoptar el *Pla d'Acció Ambiental*, segona peça clau del procés d'implementació de l'A21L¹⁶. L'Ajuntament participa a més en els principals acords estratègics de la comarca i de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, com són: el *Pla*

¹⁶ A l'Octubre de 2009 s'ha iniciat el procés de participació ciutadana per a l'aprovació del Pla d'Acció Local

Estratègic Metropolità de Barcelona, el Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona, o el Pla Estratègic del Vallès Occidental 2008-2013. De totes maneres, el retard acumulat en el procés d'implementació de l'A21L i certes dificultats per part de l'administració local a l'hora de liderar el camí cap a la sostenibilitat, fan creure que l'Ajuntament de Ripollet sembla no haver explotat del tot l'enorme potencial d'operar en un context més dinàmic i multinivell. No es tracta, en última anàlisi, d'unes característiques exclusives de Ripollet, sinó més aviat d'uns aspectes comuns a molts dels municipis de petita i mitjana dimensió, que s'enfronten a les mateixes dificultats a l'hora de definir polítiques públiques efectives i eficaces. Per això, creiem que els problemes i els dubtes que envolten avui el municipi de Ripollet són en gran part generalitzables a molts dels municipis catalans i europeus amb característiques similars.

3.2 Aspectes metodològics i presentació de la mostra d'empreses

Des d'una perspectiva acadèmica, treballar amb un municipi és sempre una oportunitat estimulant perquè permet observar concretament l'entorn local, els seus actors i la seva administració en la complexa tasca de formular polítiques que responen a les demandes dels ciutadans. L'objectiu específic del present treball ha estat analitzar les percepcions del món empresarial local respecte a uns temes fonamentals per implantar qualsevol estratègia de desenvolupament sostenible a escala local. De fet, la participació dels empresaris en la definició de l'estratègia local de sostenibilitat és de primordial rellevància atès que la seva inclusió garanteix un lligam entre els objectius mediambientals i econòmics. Més específicament, les tres àrees de recerca del estudi han estat:

- a) l'avaluació de l'estat dels polígons on les empreses desenvolupen les seves activitats;
- b) les percepcions de les relacions entre empreses i actors públics locals;
- c) les percepcions de l'empresari respecte al medi ambient.

Cal observar de totes formes que, amb el benentès que la sostenibilitat a escala local no pot prescindir del teixit empresarial, es tracta d'un estudi encara parcial i exploratori que, al centrar-se en les empreses, ha deixat fora el paper de la societat civil en la definició de l'estratègia de desenvolupament local. En tot cas, aquest és un aspecte que caldria explorar en el futur.

La unitat d'anàlisi de l'estudi s'ha centrat en les empreses ubicades en els polígons industrials de Ripollet¹⁷. Com se sap, un polígon fort i ben gestionat pot esdevenir un factor estratègic de desenvolupament endogen i de competitivitat així com un instrument de política industrial, de plantejament urbanístic i de política territorial i ambiental, a testimoniança de la transversalitat de la qüestió relativa als polígons. En particular, es poden generar economies d'escala externes a les empreses (i internes al sistema productiu local), es poden reduir els costos de transacció, engendrar mecanismes de cooperació i complementarietat, potenciar la capacitat d'innovació tecnològica i facilitar la difusió de les innovacions i de les 'bones pràctiques' o enfortir els processos d'aprenentatge col·lectiu i individual. Tot i això, a tota Espanya, al 80% dels polígons (o el 55% de les empreses) manquen les activitats més elementals de manteniment necessàries, mentre que en la resta de casos, aquestes tasques són dutes a terme comunament, o a través d'Entitats de Conservació, d'associacions *de facto* o per l'administració pública.

Des del punt de vista metodològic, el treball de camp ha consistit en una sèrie d'entrevistes presencials amb els empresaris de Ripollet. El criteri de selecció seguit ha estat la magnitud de la facturació i la rellevància econòmica de les empreses dins del context local. Les entrevistes es van realitzar durant els mesos de juny i juliol de 2008. L'interès i les respostes de la classe empresarial local han estat positives ja que només 5 empreses, sobre un total de 35, es van negar a respondre. En el curs de l'estudi es van afegir també algunes entrevistes amb tècnics de l'Ajuntament de Ripollet, la Diputació de Barcelona (Àrea de Desenvolupament Local i l'Àrea de Medi Ambient) i la Cambra de Comerç de Sabadell.

3.3 Les empreses seleccionades: ubicació, sector, treballadors i facturat

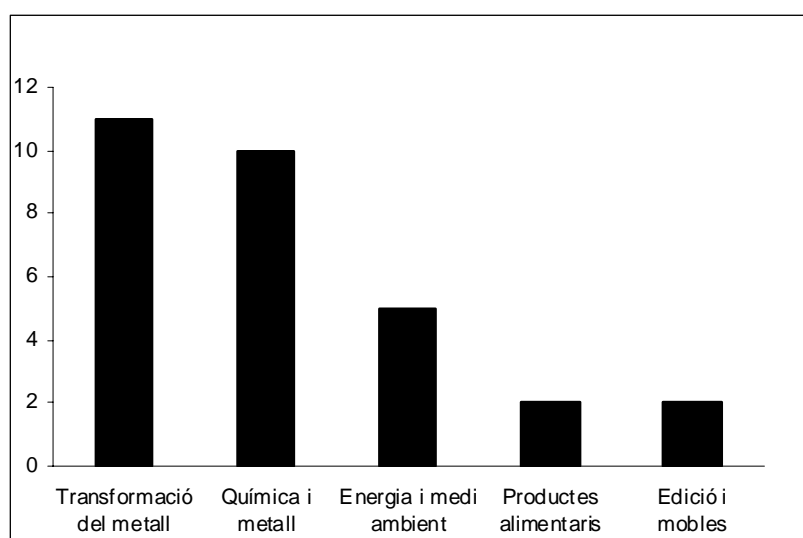
La mostra d'empreses seleccionades per al treball de camp es compon de 30 unitats. D'aquestes, 21 són Societats Anònimes i 9 Societats Limitades. El seu volum de facturació, l'any 2007, va ser de 5,83 milions d'euros. Aquest valor baixa a 4,34 milions d'euros si extraïem de l'univers les grans empreses, les facturacions de les quals són molt més elevades que els valors mitjans. El nombre mitjà de treballadors per empresa és de 53 (34 si eliminem les dues empreses més grans). Es confirma, en primer lloc la

¹⁷ Els polígons industrials es defineixen aquí com a sectors de sòl urbà o urbanitzables qualificats d'ús industrial pel planejament vigent.

naturalesa de *petita empresa* de les empreses de Ripollet que componen la nostra mostra.

La gran majoria de les empreses es dedica al sector del metall i de la química (21 sobre 30). Val la pena matisar aquí que no són moltes les empreses basades en la transformació física de matèries primeres. Prevalen les activitats de transformació final de productes intermedis i la logística. Més detalladament¹⁸, 11 de les empreses entrevistades pertanyen a la transformació del metall; 10 al sector de química i metall; 5 a l'energia i al medi ambient; 2 a productes Alimentaris i 2 a l'edició i mobles.

Figura 2 - Distribució d'empreses per sector productiu

Font: Elaboració pròpia

Finalment, respecte als mercats finals dels productes, un terç de les empreses ven exclusivament per al mercat domèstic (espanyol), essent nul el percentatge de vendes internacionals sobre el total facturat. Un subgrup de 8 empreses ven entre el 5 i el 10% de la seva producció fora del país. Només dues empreses tenen una clara vocació exportadora amb el 80% de la seva producció que es dirigeix a l'estranger.

3.4 Territori i empreses

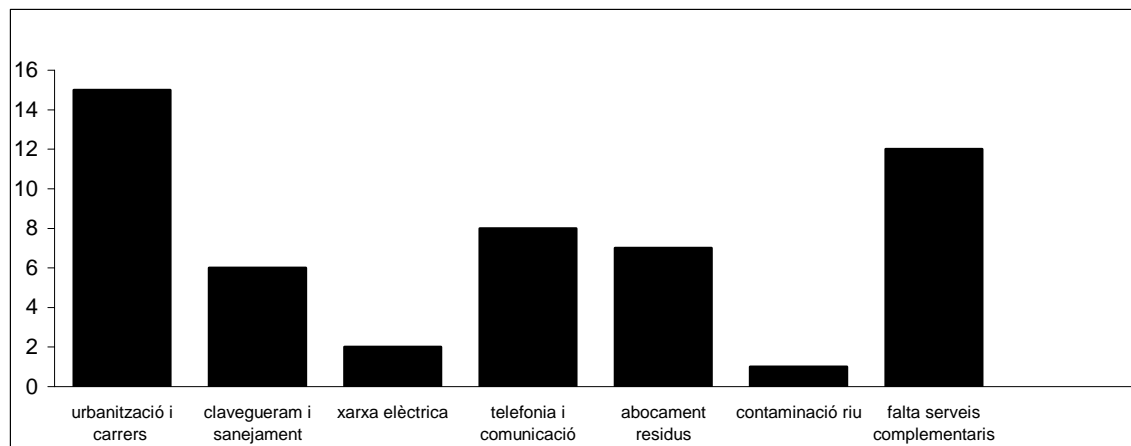
Com s'ha dit abans, la mostra d'empreses escollides es troba ubicada en polígons industrials (a Ripollet n'hi ha cinc). Respecte a l'avaluació del posicionament territorial de les empreses, el 83% dels entrevistats es declara satisfet amb la seva ubicació. Curiosament, la ubicació del polígon és percebuda majoritàriament com a negativa

¹⁸ Seguim aquí la classificació IDESCAT

(50%). Per interpretar aquesta aparent contradicció, podem avançar dues hipòtesis. En primer lloc podem suposar que el concepte d'‘ubicació’ és més ampli que el concepte de polígon tenint en compte factors tangibles com ara la posició geogràfica de Ripollet en el context econòmic i viari català, i factors intangibles com el desenvolupament d'un sentit d'arrelament en el territori. En segon lloc, l'elevat ‘cost’ de buscar una localització alternativa podria justificar la presència d'un cert grau de satisfacció encara que es reconeixin les deficiències dels polígons.

En relació amb l'avaluació dels principals problemes dels polígons percebuts per part dels empresaris, el mal estat del polígons es deu fonamentalment a dos factors: els carrers i la falta de serveis complementaris.

Figura 3 - Principals deficiències del polígon

Font: Elaboració pròpia

El 50% de les empreses entrevistades estima que l'estat de la urbanització i dels carrers són les principals deficiències del polígon. El 40% ha indicat la falta de serveis complementaris (bar, aparcaments, caixers, etc...), el 27% la telefonia i la comunicació (o serveis de comunicació), el 23% l'abocament de residus, i el 20% el clavegueram i el sanejament. Quan els hem preguntat quines millores serien més urgents, el 50% considera que l'estat de la urbanització i dels carrers és el problema prioritari. El 37% coincideix en indicar la falta de serveis complementaris com a millora urgent; el 17% indica la telefonia i la comunicació (o serveis de comunicacions); un altre 17% l'abocament de residus; el 3% l'estat de la xarxa; i ningú la contaminació del riu. Efectivament, l'estat de manteniment dels carrers i dels espais comuns es percep com a molt lamentable i, a part dels problemes de caràcter estètic, s'han denunciat sovint casos d'inundacions i l'estat d'abandonament en alguns dels polígons. D'altra banda, el fet

que la falta d'aparcaments sigui un altre dels problemes indicats com a greus, es pot reconduir amb prou certesa a la falta d'un pla de mobilitat lligat a l'activitat dels polígons. La majoria dels treballadors fa ús de vehicles privats per anar a la feina i això genera una sèrie de problemes lligats a la disponibilitat de places d'aparcaments. En realitat, les entrevistes han deixat alguns dubtes respecte a si el transport públic actualment existent (línies de busos i estació Renfe a Cerdanyola) és una alternativa suficient o si cal pensar en una potenciació i una millora dels mitjans de transport col·lectius disponibles.

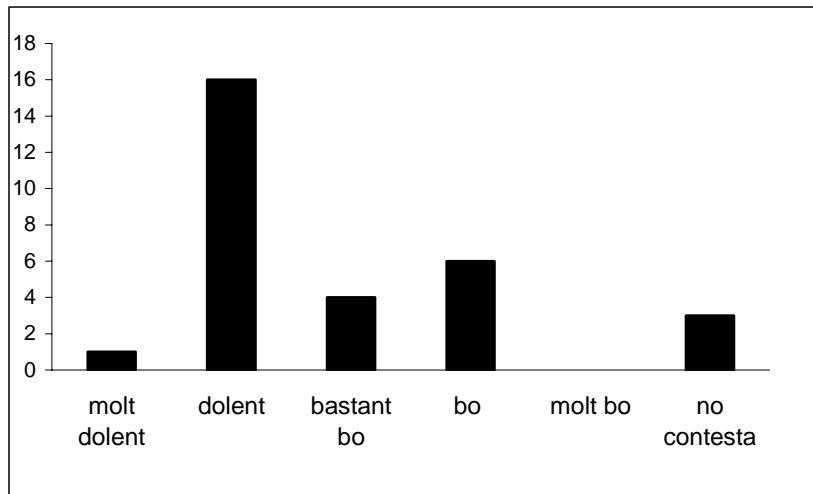
Finalment, s'ha preguntat als empresaris entrevistats què opinaven dels factors que poden tenir una incidència positiva sobre l'activitat econòmica de l'empresa. En particular, se'ls hi preguntava si pensaven que unes possibles millores aportades al polígon podien comportar un benefici per la seva empresa o si, en canvi, l'estat de salut de l'empresa depèn només de l'estat general de l'economia. El 70% ha comentat que aquest darrer factor és el que té més pes sobre els resultats empresarials, un 23% ha indicat, en canvi, que les millores de l'entorn del polígon es revertirien en beneficis directes per a les seves empreses i un 7% ha indicat ambdós factors com a determinants. Si relacionem aquests resultats amb els obtinguts en les respostes precedents, podem tenir una primera idea del perquè fins ara ha faltat una demanda, individual i col·lectiva, per a la resolució dels problemes dels polígons. Els empresaris semblen, doncs, disposats a 'patir' les deficiències que perceben en la mesura que no veuen possible apropiar-se privadament dels beneficis col·lectius generats. Aquest resultat no és gaire sorprenent, sinó que s'emmarca dins d'uns dels paradigmes clàssics de les paradoxes de l'acció col·lectiva.

3.5 Empreses i administració pública local

Aquest segon apartat intenta donar llum a les percepcions dels empresaris quant als aspectes següents: les relacions de les empreses amb l'Ajuntament, la valoració del seu compromís amb les problemàtiques industrials del territori i el grau d'associacionisme present entre les empreses. Les empreses entrevistades han contestat que tenen relacions exclusivament administratives amb l'autoritat municipal, en particular per a la satisfacció de les obligacions fiscals i la tramitació de permisos i llicències. El més significatiu és que més de la meitat dels entrevistats valora negativament el compromís de l'Ajuntament amb les polítiques de suport a l'activitat industrial local (un 53% el

classifica com a 'dolent' i un 3% 'molt dolent'). Una tercera part de les empreses, en canvi, aprova la gestió de l'Ajuntament (un 20%, qualificant-la com a 'bona' i un 13% com a 'bastant bona').

Figura 4 - Valoració del compromís de l'Ajuntament amb les problemàtiques industrials del territori.

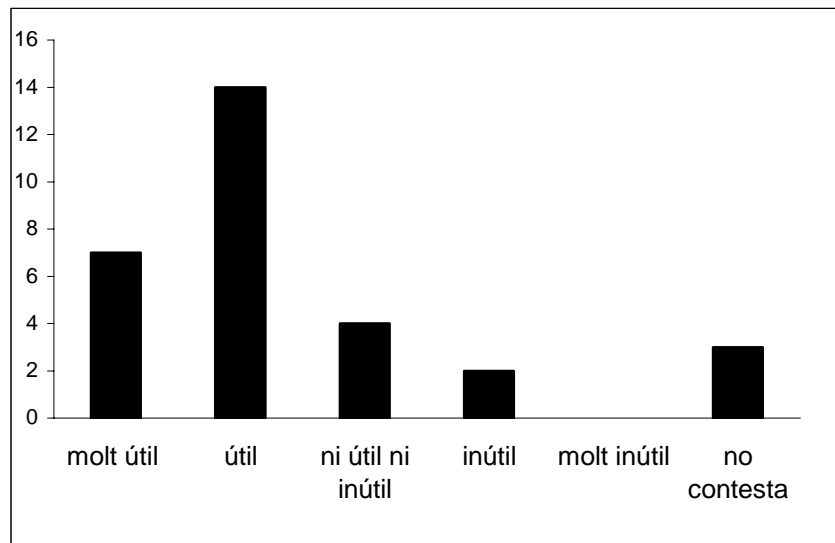

Font: Elaboració pròpia

En general, els resultats de les dues preguntes ens permeten deduir que, en primer lloc, l'Ajuntament no és percebut com un actor que jugui un paper actiu pel que fa a les activitats que podrien afectar el rendiment empresarial. En segon lloc, quan es produeix aquesta implicació es considera poc eficient. Des de les entrevistes es pot percebre bastant clarament que les empreses creuen que no reben els serveis mínims que l'Ajuntament hauria de proveir a canvi dels tributs que elles paguen.

Les escasses relacions entre empreses i Ajuntament podrien estar compensades amb un major nivell d'associacionisme empresarial. De fet, el 83% de les empreses declaren participar en algun tipus d'associació, en particular a gremis sectorials i/o a la Cambra de Comerç de Sabadell. A més, l'activitat duta a terme per aquestes associacions és valorada positivament per la gran majoria dels entrevistats (el 47% l'avalua com a 'útil' i el 23% com a 'molt útil'), demostrant una predisposició a possibles projectes d'associació sempre que se'n percebi el potencial.

Figura 5 - Valoració de l'associacionisme

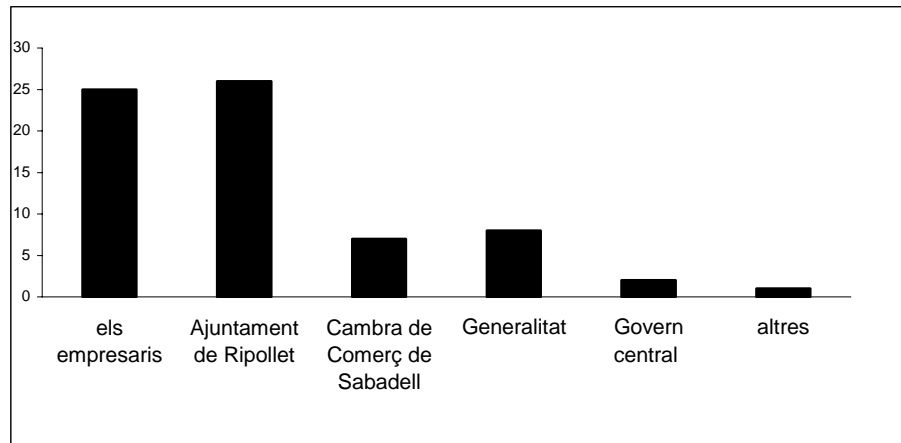
Font: Elaboració pròpia

Només el 13% dels entrevistats es mostra indiferent respecte a l'activitat de les associacions a les que participa, un 10% no contesta i només un 7% la considera poc útil, encara que la raó en aquest cas sembla residir en les dimensions molt reduïdes de la pròpia empresa. De tota manera, és bastant evident que la permanència en els diversos gremis sectorials es manté sobre una base formal i no és percebut com un verdader element de competitivitat. Més preocupant és el baix nivell de relacions que tenen les empreses ubicades en el mateix polígon. Quan els hi hem preguntat sobre aquest tipus de relacions, les respostes han resultat molt polaritzades. Un 80% dels entrevistats indica que tenen només 'relacions esporàdiques' amb els propis veïns. Com a corol·lari, molts dels entrevistats han assimilat la seva relació a la que s'instaura entre 'bons veïns'. El 13%, en canvi, ha declarat no tenir cap relació i el 7% tenir relacions limitades en la resolució d'algun problema greu.

Una possible interpretació d'aquests resultats és la falta d'especialització productiva dels polígons de Ripollet. De fet, tot i la presència majoritària d'empreses i tallers en el sector metal·lúrgic, aquest polígons no responen als criteris mínims que defineixen un 'clúster', basat en una filera productiva i/o tecnològica i en relacions de col·laboració, intercanvi i interessos comuns. A banda d'aquest factor d'heterogeneïtat, a Ripollet poden haver mancat els elements necessaris per a la creació d'allò que es defineix com a 'capital social', és a dir un element de vinculació intangible que lliga els participants a una comunitat de fet o imaginària al voltant d'un sentiment de reciprocitat i finalitat comuna. Tot i la falta d'un teixit associatiu i d'un projecte comú en l'actualitat, la gran

majoria dels empresaris entrevistats (93%) té una opinió positiva sobre els beneficis que podria significar una cooperació entre ells i els poders públics per a resoldre alguns dels problemes als quals han de fer front.

Figura 6- Principals actors que podrien participar en la millora dels actuals problemes

Font: Elaboració pròpia

A l'hora d'indicar quins actors creuen que haurien d'estar més implicats en aquestes tasques, més del 80% no té dubtes al respecte: empresaris i Ajuntament haurien de ser els principals actors dels acords de col·laboració, privilegiant així la presència de l'estament institucional més proper i per això amb més visibilitat i possibilitat d'accés. També han rebut un nivell de suport significatiu del més del 20% la Generalitat i la Cambra de Comerç de Sabadell.

3.5. Empreses i medi ambient

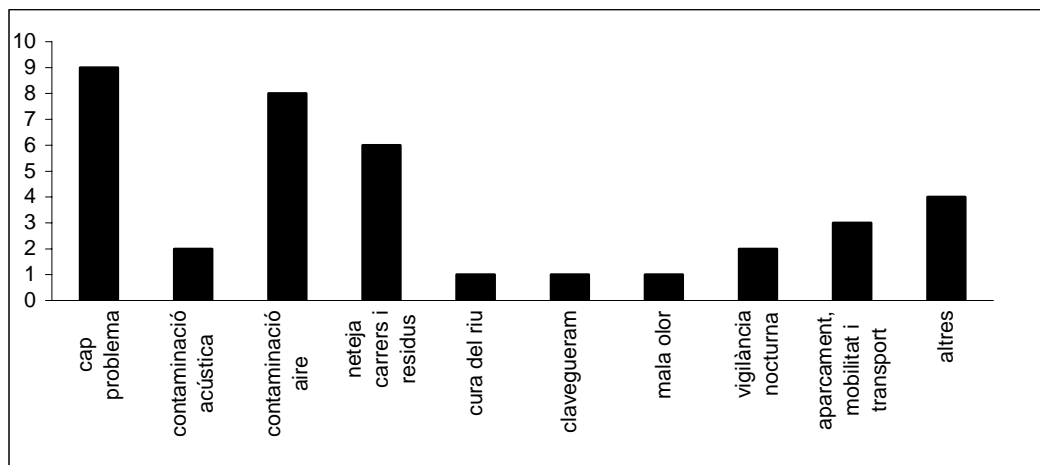
Al llarg de tot el treball, hem defensat la idea que la sostenibilitat ambiental i el creixement econòmic representen dimensions diferents d'un mateix concepte, que és el de sostenibilitat. Aquest últim apartat vol comprovar si aquesta idea la comparteixen les empreses de Ripollet. Pel que fa a les obligacions legals en matèria ambiental (en particular la normativa dels residus) totes les empreses demostren un elevat grau de conscienciació. El 40% de les empreses ha contestat que han de complir amb les obligacions imposades per la LIIAA¹⁹, mentre que el 60% ha declarat que no necessita cap autorització mediambiental específica. Tot i això, només el 20% de les empreses entrevistades han declarat comptar amb un sistema de monitoratge ambiental i només el 17% aplica algun sistema de comptabilitat ambiental (EMAS). Finalment, el 40% de les

¹⁹ Llei 3/1998 d'Intervenció Integral de l'Administració Pública

empreses ha rebut algun tipus d'assessorament d'una entitat pública o privada per a l'assoliment de millores ambientals i dins del 60% de les empreses que no l'han rebut, només el 27% s'han declarat interessades en rebre-ho.

En relació amb els principals problemes mediambientals percebuts per les empreses, el 30% considera que no hi ha cap incidència específica. El 27% denuncia la contaminació de l'aire com a tal, el 20% la neteja dels carrers i els residus, mentre que la resta de les queixes es divideixen entre la resta d'opcions: aparcament, mobilitat i transport (10%), contaminació acústica i vigilància nocturna (7% cadascuna), cura del riu, clavegueram i mala olor (3% cadascuna) i d'altres sense especificar (7%). Resumint, només el 50% de les empreses ha adoptat alguna mesura pal·liativa al respecte, consistents en accions d'estalvi energètic.

Figura 7 - Principals problemes percebuts per les empreses

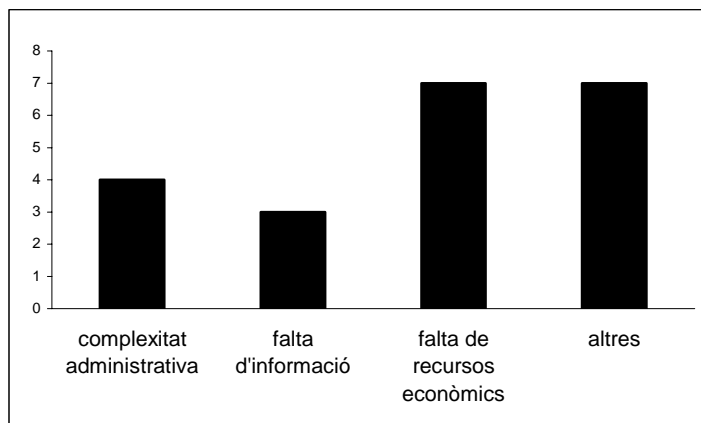
Font: Elaboració pròpia

Aquestes dades apunten a que, en primer lloc, el medi ambient no figura entre les preocupacions principals dels empresaris entrevistats. Més concretament, aquesta 'indiferència' és vàlida tant en un sentit 'intern', relatiu a les fases del procés productiu de les pròpies empreses, com 'extern', considerant les externalitats (és a dir les conseqüències negatives) que poden sorgir dels problemes medi ambientals de l'entorn susceptibles de repercutir sobre l'empresa. Així doncs, els empresaris no creuen que hi hagi cap incidència medi ambiental particularment greu en els seu entorn immediat, la qual cosa és potser sorprenent considerant que la majoria de les empreses operen en el sector metal·lúrgic. D'altra banda, el problema de la contaminació de l'aire (el més assenyalat) no sembla imputable a cap font específica d'emissions, mentre que les

deficiències en la neteja i en la recollida de residus semblen ser un problema de 'baixa intensitat' amb el qual la majoria dels empresaris s'ha acostumat a conviure.

La figura 18 detalla la distribució de les respostes a la pregunta sobre quins obstacles creuen les empreses que estan a la base de la falta d'implementació de mesures resolutives. La majoria (34%) creu que el problema està provocat per la falta de recursos econòmics, el 19% apunta a la complexitat administrativa, el 14% a la falta d'informació i el 33% dóna la culpa a altres problemes.

Figura 8 - Principals obstacles a la base de la falta d'implementació de mesures resolutives

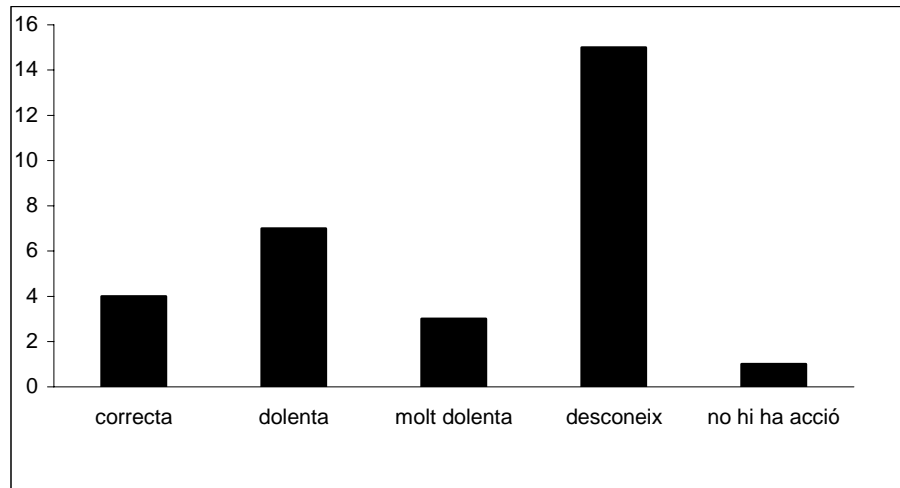
Font: Elaboració pròpia

Aquestes respostes apunten per si mateixes quins podrien ser els mitjans per fer front a la falta de mobilització de les empreses en el sector mediambiental. Posar més recursos a disposició és potser la mesura més eficaç, i també la més difícil, encara que és també possible pensar en instruments (fiscals, per exemple) que tinguin un efecte d'incentivació sense pesar excessivament sobre el pressupost públic. També és probable que les empreses no aprofitin suficientment les oportunitats de finançament a nivell supramunicipal, especialment els ajuts i programes gestionats per la Generalitat, la Diputació de Barcelona o per la UE. Allò que si podria fer l'Ajuntament és pal·liar el problema de la complexitat administrativa i de la falta d'informació a través d'un procés de simplificació dels tràmits i de campanyes informatives i de sensibilització.

L'acció del govern local en relació amb les problemàtiques ambientals no és valorada de cap manera pel 50% de les empreses a causa de falta d'informació al respecte. Entre els qui tenen una opinió, la majoria la considera 'dolenta' (23%), el 13% la valora com 'correcta', el 10% 'molt dolenta' i el 3% creu que no hi ha cap acció. Aquesta dada està

en línia amb la valoració general de l'activitat de l'Ajuntament en les polítiques de suport a l'activitat industrial.

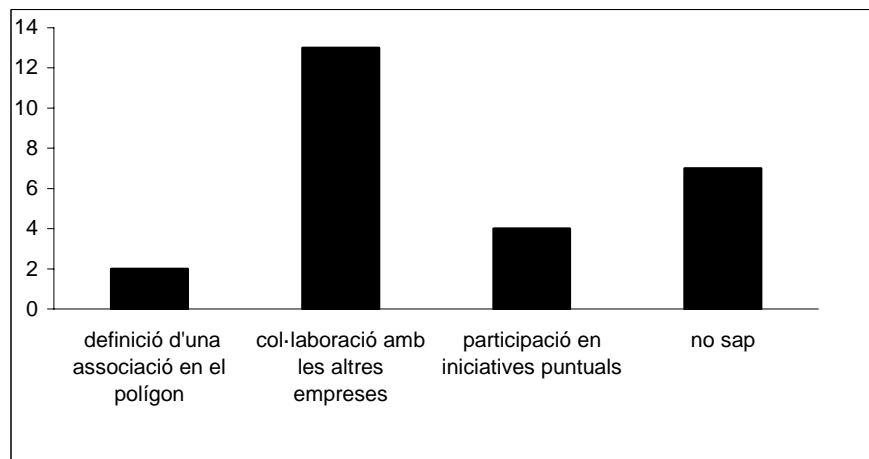
Figura 9 - Avaluació del govern local en matèria mediambiental

Font: Elaboració pròpia

Preguntats sobre si tenen les capacitats necessàries per participar en estratègies de desenvolupament sostenible, el 82% de les empreses que han contestat ho ha fet positivament i la resta ha afirmat que no tenen intenció i/o capacitats per implicar-se. Entre les empreses que es perceben com a capacitades, la gran majoria (43%) ha afirmat que estaria disposada a participar a través d'una col·laboració genèrica amb les altres empreses, el 23% no sap com concretaria la seva participació, el 13% proposa la posada en marxa d'iniciatives puntuals i el 7% estaria disposada a participar en el desenvolupament i suport d'una associació d'empresaris.

Figura 10 - Formes de col·laboració proposades per les empreses

Font: Elaboració pròpia

Aquesta resposta té uns elements esperançadors i d'altres que conviden a una certa moderació. Si bé la gran majoria de les empreses estan disposades a adherir-se a processos associatius, el nivell d'implicació no va més enllà d'una genèrica declaració d'intencions i de la possibilitat de participar fent propostes. Cap empresari, per exemple, s'ha declarat disposat a assumir un paper de lideratge o ha fet propostes concretes sobre accions a dur a terme.

Finalment, en una escala de valors proposada per avaluar l'impacte de les accions de caràcter mediambiental en relació a l'activitat de la pròpia empresa (essent 0 el valor mínim, indicant que les inversions en mesures mediambiental suposarien només un cost per l'empresa i 10 el valor màxim, expressant, al contrari que representin o puguin representar una major oportunitat per a l'empresa), la valoració mitjana de les respostes obtingudes és de 4,63, indicant una percepció bastant negativa.

4. Conclusió: el camí cap a la sostenibilitat

Aquest estudi ha pretès analitzar, les oportunitats que actualment s'ofereixen als ens locals de petites i mitjanes dimensions, per innovar les seves polítiques públiques introduint criteris de sostenibilitat, en particular en el vessant mediambiental. Després d'un recorregut de més de tres dècades, el paradigma de la sostenibilitat i de la transversalitat de les polítiques mediambientals és àmpliament acceptat en el pla ideològic i com a marc normatiu de referència per a la definició de moltes polítiques públiques. Aquesta acceptació s'ha donat a tots els nivells de govern (internacional, nacional, subnacional i local) i la UE l'ha impulsada activament en el marc de les ciutats sostenibles. Les noves polítiques de sostenibilitat s'emmarquen així en un clar context multinivell que comporta, al mateix temps, oportunitats i nous desafiaments. Així, si els principis de partenariat i subsidiarietat obren una nova era de col·laboració entre els diferents nivells de govern, al mateix temps això ha afegit més complexitat als processos de presa de decisió amb repercussions en el repartiment clar de les competències i les responsabilitats. En aquest sentit, la coordinació entre els diversos departaments de les administracions públiques assumeix una gran rellevància i és, sovint, un aspecte clau per definir l'èxit (o el fracàs) de les polítiques públiques.

Tot plegat, una de les conseqüències immediates en la recerca de solucions més sostenibles, ha estat la difusió d'experiències de planificació estratègiques i una sempre major i més activa participació dels actors locals, públics i privats (societat civil i empreses). Els mateixos models de desenvolupament local han hagut d'adaptar-se buscant sempre una major integració amb els temes ambientals i socials. Els obstacles que s'interposen en el camí segueixen essent la pràctica molt difosa de la sectorialització i fragmentació de les polítiques públiques i la falta d'un compromís polític clar per part de les administracions públiques que estan cridades a liderar les diferents fases del procés.

Quan observem els nivells més pròxims als ciutadans, l'entorn cultural, social, polític i institucional representa un factor decisiu per a la definició de qualsevol estratègia de sostenibilitat a escala local. La primera conclusió de la nostra anàlisi és l'acceptació i l'adopció del marc normatiu i legal europeu en matèria de sostenibilitat a nivell regional. Catalunya és, de fet, una de les CC.AA pioneres en la implementació de l'A21L amb una diversitat d'iniciatives i institucions implicades en el procés. Cal ressaltar aquí el paper actiu de les principals administracions públiques catalanes que

han assegurat el necessari suport institucional per a l'adopció dels principis del desenvolupament sostenible a la escala pertinent. A nivell autonòmic, no només s'han dissenyat diferents metodologies, sinó que també han sorgit diferents opcions de desenvolupament vinculades a àmbits d'intervencions diversos (locals, supramunicipals, d'àmbit comarcal i autonòmic).

A la Província de Barcelona, per exemple, la immediata acceptació dels compromisos d'Aalborg a meitat dels anys noranta, ha afavorit la implementació dels processos de l'A21L, incentivant els municipis per l'adopció dels plans d'acció locals en àmbit medioambiental. Pel que fa als models de desenvolupament econòmic local, els resultats aconseguits a la Província de Barcelona són igual de positius amb una llarga experiència en activitats de planificació estratègica a través de la definició de documents programàtics, una pràctica avui dia consolidada que s'ha anat difonent al llarg dels últims vint anys. Aquest enfocament integrat i estratègic és clau a la hora de superar els límits que es deriven de l'estructura vertical i segmentada de l'organització administrativa tradicional, abandonant la planificació de curt termini a favor d'horitzons temporals més llargs. Això ha permès adoptar plantejaments a escala supramunicipal, com ara els plans estratègics metropolitans, estructures de gestió conjuntes i xarxes de cooperació entre actors públics i privats. S'ha difós, en segon lloc, l'adopció de la transversalitat i de l'acció conjunta horitzontal en els diferents àmbits de gestió urbana, tant en relació als problemes territorials com a les tradicionals línies de demarcació competencial de les diferents branques de l'administració pública. De tot això es pot concloure que existeix una estructura de suport important per aquells municipis que, a causa de les seves reduïdes dimensions i la falta de mitjans propis, no puguin emprendre accions de sostenibilitat en solitari.

Com s'ha intentat remarcar en aquest estudi, el sistema de xarxes multinivell comporta també la implicació dels actors privats, ja sigui la ciutadania en general o bé els actors econòmics locals, que tendeixen a jugar un paper molt rellevant en els processos de presa de decisió. Així mateix, és necessari anar més enllà de la fase de deliberació i implicar les entitats cíviques també en la fase de gestió i implementació de les decisions, alimentant la 'cultura de la participació' a través de l'experiència i la pràctica, atraient i estimulants aquella part de la ciutadania no organitzada i tradicionalment aliena (o desinteressada) a l'esfera pública.

La nostra contribució empírica a l'estat de la qüestió s'ha per tant centrat en l'aspecte més específic de la relació entre empreses, territori, medi ambient i administració pública. El nostre objectiu ha consistit en aclarir, a través d'una sèrie d'entrevistes presencials amb més de 30 empreses situades en els polígons del municipi de Ripollet, les percepcions dels empresaris de cara a temes com ara la qualitat de la seva ubicació, la qualitat del medi ambient circumstant, i la natura i l'estat de les relacions que entretenen amb l'administració pública en general i la local en particular. Dels resultats de les entrevistes es constata que els empresaris es declaren satisfets amb la ubicació de les seves empreses tot i que l'estat dels polígons és percebut majoritàriament com a dolent. Més en general, es detecta clarament que el polígon no és considerat pels empresaris com un factor estratègic de desenvolupament i competitivitat. Á més, els empresaris entrevistats consideren el medi ambient més com un pes que com una oportunitat. D'altra banda, només un 20% dels entrevistats fa us de sistemes de monitoratge medi ambientals i, en general, no es perceben greus problemes ambientals en l'àrea d'ubicació. Com a factor esperançador, el 82% creuen tenir les capacitats necessàries per participar en estratègies de desenvolupament sostenible i gairebé la meitat ha afirmat que estaria disposada a participar a través d'una col·laboració genèrica amb les altres empreses.

Tot i que les empreses no valorin (o no tinguin consciència) de les possibilitats associades a les millores en la qualitat dels polígons i de l'adopció de pràctiques empresarials més sostenibles d'un punt de vista medi ambiental, el veritable problema a l'hora de pensar a una inversió d'aquestes tendències emergeix dels resultats de les relacions entre empreses i administració pública local. Les empreses tenen relacions exclusivament administratives amb l'autoritat municipal (compliment de les obligacions fiscals i la tramitacions) i més de la meitat dels entrevistats valora negativament el compromís de l'Ajuntament amb les polítiques de suport a l'activitat industrial local. L'Ajuntament no és percebut com un actor que jugui un paper actiu pel que fa a les activitats que podrien afectar al rendiment empresarial. El nombre d'empreses que desconeix les activitats de l'Ajuntament en matèria mediambiental és, a més, massa elevat, en vista d'una escassa capacitat de comunicació per part de l'Ajuntament. El mateix temps però, l'Ajuntament és assenyalat com el nivell de govern que més podria aportar en termes de activitats de foment i millora de l'entorn en el qual operen les empreses.

D'altra banda, aquesta falta de diàleg i confiança entre empresaris i autoritats locals s'acompanya de la falta de relacions i proximitat entre les mateixes empreses, com demostra el fet que un 80% dels entrevistats indica que tenen només 'relacions esporàdiques' amb els propis veïns. Un pas molt útil per començar a construir un clima millor i instil·lar més confiança recíproca entre empreses i administració pública podria ser la constitució d'un interlocutor únic del món empresarial que tingui prou legitimitat i recolzament per proposar a l'autoritat pública local iniciatives en favor de la sostenibilitat, o, al revés, posar en marxa les propostes avançades per l'autoritat pública. Considerat que la gran majoria d'empresaris entrevistats té una opinió positiva sobre els beneficis que podria significar una cooperació entre ells i els poders públics per a resoldre alguns dels problemes als quals han de fer front, no hauria de ser difícil fer aquest pas.

Referències Bibliogràfiques

- ARE (2005)**, National Promotion of Local Agenda 21 in Europe, Federal Office of Spatial Development (ARE), Switzerland
- Bulkeley, H. & M. Betsill** (2005), "Rethinking Sustainable cities: Multilevel Governance and 'Urban' Politics of Climate Change", *Environmental Politics*, Vol. 14, No.1, 42-63.
- Brunet, P.; F. Almeida, i M. Coll**, (2005), "Agenda 21: Subsidiaridad y Cooperación a Favor del Desarrollo Territorial Sostenible", *Boletín A.G.E.*, 39, 423-46.
- Comissió Brundtland** (1987), "Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future", Transmitted to the General Assembly as an Annex to document A/42/427 - Development and International Co-operation: Environment.
- Comissió Europea** (2001), Desarrollo sostenible en Europa para un mundo mejor: estrategia de la Unión Europea para un desarrollo sostenible. [COM (2001) 264 final - no publicada en el Diario Oficial].
- Comissió Europea** (2006), "Comunicación al Consejo y al Parlamento Europeo sobre una Estrategia temática para el medio ambiente urbano", SEC (2006) 16.
- Conelly, S.** (2007), "Mapping Sustainable Development as a Contested Concept", *Local Environment*, Vol. 12, No.3, 259-78.
- Consell Europeu** (2006), Estrategia Revisada de la UE para un Desarrollo Sostenible, Brussel·les 9 de juny de 2006.
- Cooper, P. & C. Vargas** (2004), "Implementing sustainable development: from global policy to local action", Publicació Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Diputació de Barcelona** (2006) "Pla Estratègic Territorial de Barcelona, *Etapa 2006-2010*", Barcelona.
- Echebarria, C.; J. Barrutia, & M. Aguado**, (2007) "La Agenda 21 Local en Europa: una visión general", *Ekonomiaz*, 64, 1 cuatrimestre, 2007.
- Elliott, L.** (2004), "The Global politics of the Environment", Hampshire: Pelgrave Macmillan.
- Evans, B.; M. Joas,; S. Sundback, & K. Theobald**, (2006), "Governing Local Sustainability", *Journal of Environmental Planning and Management*, Vol. 49, No. 6, 849-867.
- Font, N. & F. Morata** (1998) "Environmental Policy in Spain: a Marriage of Convenience Officiated by the EU", a K. Hanf & A.I. Jansen (eds.), Londres: Longman.
- Ganau, J & J. Mallarach Isern**, (2003), "La Planificació Estratègica Territorial a Catalunya. Quinze anys d'evolució", *Panorama 7 Territoris*, Generalitat de Catalunya.
- International Council of Local Environmental Initiatives** (2002) Local Governments' Response to Agenda 21: Summary Report of Local Agenda 21 Survey with Regional Focus, ICLEI.
- Ministerio de Medio Ambiente** (2006) "Estrategia de Medio Ambiente Urbano", Centro de Publicaciones Secretería Técnica del Ministerio de Medio Ambiente, Madrid.
- Ministerio de Medio Ambiente** (2007) Libro Verde del Medio Ambiente Urbano, Tomo I, Red de Redes de Desarrollo Local Sostenible y Ministerio del Medio Ambiente, Documento de Trabajo, Centro de Publicaciones Secretería Técnica del Ministerio de Medio Ambiente, Madrid.
- Morata, F.** (2004) "Gobernanza multinivel en la Unión Europea", Tirant lo Blanch, Valencia.
- Subirats, J. & R. Gomà** (1998), "Políticas Públicas en España. Contenidos, redes de actores y estilos de gobierno", Ariel, Barcelona.

Annex 1 - Anàlisi DAFO

(Sostenibilitat a Ripollet)

<p>DEBILITATS</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Elevats nivells de població que encara no està familiaritzada amb el concepte de sostenibilitat. Els empresaris entrevistats, per exemple, consideren el medi ambient més com un pes que com una oportunitat. 2. Tot i existir un <i>Pla d'Acció Mediambiental</i> a escala local, l'Ajuntament no sembla haver explotat a fons l'enorme potencial de suport institucional que els nivells supramunicipals (sobretot la DIBA) poden proporcionar-li. 3. Baixa intensitat en les relacions entre les empreses i l'autoritat municipal. 4. L'Ajuntament no és percebut com un actor que jugui un paper actiu. 5. Moltes empreses ignoren les activitats de l'Ajuntament en matèria mediambiental. 6. El grau d'associacionisme entre les empreses que operen en el mateix polígon és molt limitat. 7. Falta de un clar compromís polític a favor de la sostenibilitat com a marc en el qual cal reconduir les polítiques mediambientals i de desenvolupament econòmic a escala local. 	<p>FORTALESES</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. El paper actiu de les principals administracions públiques regionals i supramunicipals catalanes (sobretot la DIBA) ha assegurat un suport rellevant institucional als ens locals. 2. La Província de Barcelona compta amb una llarga experiència en activitats de planificació estratègiques. Com a conseqüència, Catalunya –i la província de Barcelona, en particular- disposen d'una àmplia experiència en la definició de documents programàtics i participació dels actors no públics en la definició de les polítiques públiques locals. 3. Il·lusió en els tècnics involucrats en els processos de formació i d'Agenda 21. 4. Paper actiu de l'Ajuntament que, al llarg dels anys, s'ha mogut en la direcció de la sostenibilitat. ("003, adopció del <i>Pla d'Acció Ambiental</i>, segona peça clau del procés d'implementació de l'A21L). 5. Preguntats sobre si tenen les capacitats necessàries per participar en estratègies de desenvolupament sostenible, el 82% dels empreses contesta afirmativament.
<p>AMENACES</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. En municipis petits: escassetat de dades locals històriques que permeten observar l'evolució socioeconòmica de la comunitat i del territori; escassetat de dades mediambientals municipi. 2. En municipis petits: falta de recursos tècnics, humans i econòmics per impulsar els processos de planificació estratègica per a la sostenibilitat. 3. Dificultats en els processos de participació. 4. Població i classe política no es presten a seguir els objectius a llarg termini. 5. Competències entre els diferents nivells de governs i administracions públiques. 6. Patrons de creixement i de consum encara molt lluny de les pràctiques de sostenibilitat. 7. La <i>sectorialització</i> de les polítiques públiques segueix sent una pràctica molt difosa. 8. Excessiva <i>ambientalització</i> d'algunes estratègies, oblidant la sostenibilitat econòmica i social de les intervencions. Els processos d'implementació de l'A21L, per exemple, segueixen enfocant l'atenció a la vessant mediambiental restant importància a les altres vessants. 9. Qualsevol camí cap a la sostenibilitat requereix estil de vida (i no només polítiques) sostenibles. Això comporta temps. 	<p>OPORTUNITATS</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gràcies a la feina feta per la UE, la gestió ambiental de les administracions ha millorat en els últims anys, fet que millora el coneixement dels actors públics en el moment de prendre decisions. 2. Amplia difusió del concepte de desenvolupament sostenible entre la població i els actors públics. 3. La transversalitat de les polítiques mediambientals respecte a les altres polítiques és actualment reconeguda en els marcs jurídics i institucionals que vigilen la definició de les polítiques. 4. Finestra d'oportunitat per al canvi, vist que els actors, fora i dins de la província, evidencien que estem davant d'un final de cicle de les polítiques de desenvolupament locals basades exclusivament en la promoció econòmica i ocupacional. 5. Reconeixement de la complementarietat dels processos de planificació, estratègies que es duen a terme en les polítiques de desenvolupament local. 6. Activisme dels ens locals i supralocals en la incorporació de l'A21L. 7. Sempre major sensibilitat ambiental i participació de diversos grups de la societat civil. 8. Noves tecnologies com a instruments per a la sostenibilitat.

Font: Elaboració pròpia

Annex 2 - Ripollet en el context multinivell

